

Журавльова Т. М.,
здобувач кафедри цивільного права № 1
Національного юридичного універси-
тету імені Ярослава Мудрого

ПЕРІОДИ ІСТОРИЧНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Життя людини є невід'ємним від особи нематеріальним благом, яке практично не підлягає відновленню. До того ж життя людини не має вартісної оцінки. Саме тому страхування життя має на меті захист майнових інтересів на випадок смерті застрахованої особи.

В останні роки відчувається значна зацікавленість українських вчених-правознавців правовими проблемами страхових правовідносин. Даному питанню присвячено праці: Є. М. Білоусова, І. А. Бойко, В. В. Луця, В. П. Янишена, та ін.

Страховання життя є універсальним інструментом для вирішення багатьох соціальних завдань. Насамперед, договір страхування життя – це довгостроковий та накопичувальний договір. Страховання життя є важливою підгалуззю особистого страхування. На даний час основними видами страхування життя є: змішане страхування життя; страхування дітей; страхування до вступу в шлюб (весільне); страхування додаткової пенсії; довічне страхування.

Як правовий інститут страхування життя бере свій початок у далекому минулому історії людства. Воно пройшло шлях, який вимірюється тисячоліттями, зазнавши за цей час суттєвих змін. Ці зміни стосуються насамперед видів страхування, розмаїття страхових продуктів, їх технологічних засобів забезпечення, законодавчого поля. Вже давно люди зробили висновок, що одним з напрямів захисту від наслідків різних несприятливих для життя подій може бути страхування життя.

Приблизно за 3 тисячоліття до нашої ери в епоху античності зустрічалися перші випадки колективного взаємного страхування. В цей час був відсутній поділ страхових ризиків за майновими і немайновими ознаками, які властиві сучасному страхуванню.

У вітчизняній фаховій літературі виникнення первинних форм страхування у Київській Русі пов'язується із визначною пам'яткою права – Руською Правдою. Таким чином, ще у ті давні часи почали закладатися основи відносин страхування, на яких надалі будувалося сучасне страхування життя.

На другому етапі розвитку страхування – в епоху середньовіччя (X-XIV ст.), яке розглядається як гільдійно-цехове, були утворені спеціальні товариства – торгові гільдії та ремісничі цехи. В цей період була розроблена класифікація ризиків, які охоплювали майже всі види страхової взаємодопомоги, властиві сучасному майновому і особистому страхуванню та визначилися основні принципи ведення страхової справи.

Формування самостійного інституту страхування сприяла діяльність вдовиних і сирітських кас, які існували при цехах, та на які покладалося завдання щодо піклування і забезпечення сиріт. В Україні, як і в усьому світі, найдавнішим способом страхового захисту, було взаємне страхування, яке було розповсюджене серед чуматства, що починаючи з XIII ст. відіграло велику роль у перевезенні вантажів на далекі відстані. В середині XII ст. в Середземномор'ї зароджується морське комерційне страхування, що стало передумовою подальшого формування страхових відносин.

Середина XIV ст. характеризується зародженням інституту пере-страхування і появою страхових посередників, іменованими «куртъє» (генеральні агенти).

На третьому етапі (XIV ст. – до нашого часу) поряд з морським страхуванням та страхуванням від вогню, починає розвиватися страхування життя, якому надавалося соціально-економічне значення, в зв'язку з чим його забезпечення відбувалося на державному рівні. Страхування в цю епоху набуває комерційного характеру. В цей період страхування поділяється: за організаційними формами; за розвитком операцій; за видами страхування. На початковому етапі цього періоду страхування проводилося одноосібними страховиками, пізніше з'являються і розвиваються акціонерні та взаємні страхові товариства. У XVII-XVIII ст. виникають товариства страхування життя, що функціонують на наукових засадах.

З другої половини XIX ст. починається новий етап еволюції страхування, який характеризується появою соціального страхування та участю у цьому держави. Спектр страхових послуг розширюється, і набуває поширення страхування життя.

В Україні, до отримання нею статусу незалежної держави, страхування проводилося згідно з економічними, соціальними та правовими умовами, які існували у відповідний період. З розпадом СРСР (1991р.) почався самостійний розвиток сфери страхування в кожній із незалежних держав з урахуванням конкретних економічних та соціальних особливостей.

Так, Україна на сьогоднішній день має певний досвід проведення страхування життя в умовах ринкових відносин, але зрозуміло, що зміст, функції, характер, роль та призначення страхування життя формувалися історично, відбиваючи як рух, загальні тенденції розвитку еволюції, так і специфіку національного саморозвитку.